

indikuje velikost pohřebující komunity mezi 38 a 266 osobami, Frolíkovi jako pravděpodobnější připadají nižší odhady, jež nadto korespondují s podobnými kalkulacemi provedenými na základě výzkumu v Lumbeho zahradě. Data jsou opět přehledně shrnuta v tabulce (s. 200–207). Instruktivní je rovněž porovnání sledovaného pohřebiště s jinými raně středověkými pohřebišti v areálu Pražského hradu, které je však velmi torzovité. Zcela zásadní jsou pak závěrečné dvě kapitoly, v nichž Frolík zasazuje kostel Panny Marie a okolní pohřebiště do kontextu osídlení Hradu. Ukazuje totiž, že kostel vznikl v rámci již osídleného prostoru a oproti jiným tehdy budovaným hradním svatyním na dosti specifickém místě; zároveň dokládá, že v prvotní fázi se kolem něho nepohřbívalo.

Publikace představuje cennou kontextualizaci významné lokality na Pražském hradě, která je přehledně zpřístupněna a v základní úrovni analyzována. Výchozí situace přitom nebyla jednoduchá, protože primárně musela být využita zastaralá a často spíše nahodilá dokumentace, soubor nijak specifických nálezů navíc nebyl vždy kompletní. Jde o počín velmi záslužný a doufáme, že kniha povede k další diskusi o fungování Pražského hradu v raně přemyslovské době.

DAVID KALHOUS

Pavel DRNOVSKÝ, *Hmotná kultura šlechtických sídel severovýchodních Čech. Každodennost ve středověku pohledem archeologie*, Nakladatelství Pavel Mervart, Červený Kostelec 2018 (= Archeologické studie Univerzity Hradec Králové 3)

344 s., ISBN 978-80-7465-358-2

Dlouhodobý zájem Pavla Drnovského o hmotnou kulturu severovýchodních Čech vyústil během krátké doby v již druhou publikaci. Po monografii *Středověké osídlení na horním toku řeky Bystřice* (2013) si v recenzované knize dal autor za cíl vyhodnotit veškeré movité nálezy ze šlechtických sídel v oblasti přibližně dnešního Královéhradeckého kraje; časově je kniha vymezena druhou polovinou 13. až počátkem 17. století. Takto koncipovaný úkol by byl ale příliš náročný, publikace se tudíž zabývá především statisticky významnými soubory, méně početné kolekce jsou využity pouze ke komparaci.

Výklad začíná dějinami bádání, které má sice v regionu dlouhou tradici, většina nálezů však dosud nebyla publikována. Následuje přehled jednotlivých šlechtických sídel s doklady středověké hmotné kultury. Ten obsahuje stručné shrnutí dějin jednotlivých lokalit, uskutečněných výzkumů, údaje o místě uložení nálezů a o jejich případné publikaci. Jde o hrady Bradu, Bradlec, Břečtej, Červenou Horu, Kumburk, Pecku, Rotemberk a tvrz Javorník. Stručně jsou představeny i další lokality, kde byly archeologické nálezy publikovány, a sice tvrze v Batňovicích, Semonících, Třeboveticích a hrady Bolkov, Božanov, Bradlo, Nebákov a Rýzmburk.

K představení keramiky využil Drnovský především již publikované soubory, ani v jednom případě nejde o autorův vlastní výzkum. K popisu používá tzv. keramické třídy definované na základě makroskopicky postížitelných vlastností keramického materiálu. Relevantní keramické třídy jsou prezentovány i barevnými fotografiemi. V popisu vybraných kontextů je proveden rozbor zastoupení keramiky ve statisticky vybraných stratigrafických jednotkách z Břečtejna, soubor byl pak srovnán s keramikou z tvrze v Javorníku, kde se dokumentace nepoživovala. Vyhodnocení nálezů umožnilo upřesnit datování vzniku hradu do doby již před polovinou 14. století a díky srovnání s nálezy z dalších lokalit nastínit obecné tendence vývoje keramiky v regionu.

Kapitola věnovaná problematice kamnářské keramiky obsahuje poměrně rozsáhlý úvod o dosavadním stavu poznání vývoje kamen a typologii kachlů a přehled dosavadního bádání o této problematice v regionu. Drnovský zkoumá kamnářskou produkci z hlediska zastoupených keramických skupin, které názorně představuje i na barevných fotografiích. Následuje vyhodnocení souborů z jednotlivých lokalit po stránce typologické, technologické i ikonografické. Autor se pokouší analyzovat výskyt totožných motivů v různých lokalitách a zjišťuje, že jejich původ lze jen ojediněle spojit s tím, že některé hrady držel jistou dobu týž vlastník. Řešení této otázky spatřuje v metrické analýze, kterou z důvodu přílišné fragmentarizace nálezů nemohl použít, a v chemických či mineralogických analýzách, jež by umožnily přiřadit kachle k případným výrobním centrům. Dokumentované kachle lze datovat do období od 15. století, starší vrstvu se doložit nepodařilo. Zejména v této části se v textu nejednou objeví chyba v odkazu na konkrétní vyobrazení, avšak díky tomu, že na tabulkách jsou kachle zobrazeny i s kódem motivu, lze daný obrázek snadno dohledat.

Analyzované soubory kovových nálezů pocházejí z nelegálních detektorářských sběrů zejména

z předhradí Červené Hory a Rotemberka, takže přesnější prostorová data k jednotlivým nálezům chybí. Nálezy z Červené Hory dokládají násilný zánik lokality; šípy a projektily do palných zbraní lze datovat *ante quem* k roku 1427, kdy byl hrad zničen.

Po analytických kapitolách následuje kapitola shrnující, jež se snaží využít nastíněné poznatky k představení každodennosti na šlechtických sídlech. Kromě již uvedených kategorií hmotné kultury jsou zde vzaty v úvahu i předměty z ostatních druhů materiálů, které jsou v regionu zastoupeny jen ojediněle, jako sklo a textil, dosud většinou nevyhodnocený osteologický materiál a částečně i problematika podoby sídel (doklady mazanice, omítek).

Přes značný rozsah zkoumaného materiálu zůstává otázka, nakolik lze jeho výpověď zobecnit. Zacílení na bohatší kolekce se ukazuje jako slabina zvláště u keramiky, kde jsou představeny zejména dva soubory z jednoho mikroregionu, aniž by bylo možno určit reprezentativnost tohoto vzorku pro celý region. Čtenář v knize nenajde ani srovnání se stavem výzkumu šlechtických sídel v jiných oblastech Čech a Moravy, ani odpověď na otázku, zda a v čem se hmotná kultura sídel severovýchodních Čech odlišuje od situace jinde.

STANISLAV VOHRYZEK

Gabriela BLAŽKOVÁ – Jana VEPŘEKOVÁ, *Nálezy hmotné kultury z renesančních odpadních jímek z Pražského hradu I. Katalog*, Archeologický ústav AV ČR, Praha, Praha 2015 (= Castrum Pragense 13/1)

613 s., ISBN 978-80-87365-85-4

Gabriela BLAŽKOVÁ a kol., *Nálezy hmotné kultury z renesančních odpadních jímek z Pražského hradu II. Studie*, Archeologický ústav AV ČR, Praha, Praha 2016 (= Castrum Pragense 13/2)

406 s., ISBN 978-80-87365-94-6

Archeologickým nálezům novověké hmotné kultury je v posledních dvou desetiletích věnována mimořádná pozornost. Souvisí to jednak s obrovským nárůstem nálezového fondu z převážně záchranných archeologických výzkumů, jednak

s vývojem samotného oboru, jehož chronologický záběr se stále rozšiřuje, v podstatě až do přítomnosti. Zároveň s nárůstem nových, dosud nezpracovaných (či nezpracovatelných?) pramenů se ukazuje nutnost vyrovnávat se s již existujícími fondy, které v muzejních depozitářích leží často několik desetiletí.

Jedním z pracovišť, jež tento citelný problém systematicky a dlouhodobě řeší, je Archeologický ústav AV ČR v Praze, a to na lokalitě z archeologického i historického hlediska nejvýznamnější, tedy na Pražském hradě. Právě zde vznikla celá řada studií, které ukazují, jak lze se starou dokumentací a starými sbírkami pracovat, aby jejich výpověď mohla plnohodnotně sloužit jako pramen současného medievistického poznávání. Po řadě svazků věnovaných nejstarším pohřebištím v areálu Pražského hradu se v aktuální monografii pozornost obrátila k raně novověké hmotné kultuře. Vydání publikace bylo doprovázeno velkým očekáváním, neboť jak prostředím odpadních jímek coby nejčistších a dobře zpracovatelných nálezových souborů, tak osobnost Gabriely Blažkové, jež se novověkým nálezům dlouhodobě systematicky věnuje, slíbily, že se kniha stane základní metodickou i pramennou základnou pro další analýzy i publikace především keramických souborů z období novověku. Je nicméně nutno předeslat, že řada těchto očekávání nebyla naplněna.

První svazek přináší katalog nálezů keramiky a skla z devíti vybraných odpadních jímek z areálu Pražského hradu. Přestože úvod publikace slibuje evidenci všech nálezů z archeologicky prozkoumaných jímek, až ve druhém díle se jen mimochodem dozvídáme, že jich je známo přibližně dvacet. Principy výběru nejsou zřetelně vysvětleny: Pochází zbývající jímký z jiného časového období, nebo jsou zde jiné důvody? Dalším problémem je, že přestože se v odpadních jímkách obecně vyskytuje značně široké spektrum nálezů, včetně předmětů organického původu, studie popisuje výhradně keramiku a sklo, aniž by byl čtenář alespoň ve stručnosti informován o skutečné skladbě nálezového fondu. O tom, že se ve vyzvednutých souborech vyskytovaly i další materiály, svědčí mimo jiné i zmínky z terénních deníků.

Dalším závažným problémem, který se týká obou recenzovaných svazků, je malá pozornost věnovaná terénní archeologické situaci. Blažková sice opakovaně konstatuje nedostatečnost existující dokumentace jímek, přesto se nepokouší o rekonstrukci širší nálezové situace, jež by objasnila i stratigrafické vztahy navazujících konstrukcí a uloženin. Ačkoli byla primárním zájmem